

БЕЗДОМНИ ПСИ

Људи неуморно траже разлоге због којих би требало да путују као да би путовање морало да буде рационално објашњено и мотивисано. Обично идемо **некуд** и треба тамо да **урадимо** нешто. Тај разлог мора бити разуман: видети, доживети, обавити, купити, објаснити, пронаћи, истражити, испратити, проверити.

Све више осећамо потребу да опишемо своје путовање. Кад се на то и одлучимо, наше путовање претвара се у мисију, чак и најхаотичнија траса постаје ходочасничко путовање. Измислити тему путовања тежак је задатак (најгоре што може да нас снађе јесте други човек који пише о истој теми). Нема сумње да су већ одавно минула времена похода у потрази за изворима река или изгубљеним племенима, полако се исцрпљује и порив трагања за сопственим коренима или експедиција у музеје, која је тако значајно утицала на путописни есеј пре епохе интернета. *Unus Mundus*, у којем смо се нашли након плишане информатичке револуције, намеће нам глобалне теме, а нов сензибилитет тражи излаз из непојамно нараслог људског ега.

Жан Ролен, француски писац и новинар, нашао је за себе такву тему – *feral dogs*, дивљи, улични пси. Придев *feral* на енглеском једноставно значи подивљао. Аутор често користи ту реч, искривљујући понекад њено значење, што за читаоца постаје полазна основа за ауторову несвесну игру речима. Пас који је избачен ван граница људске цивилизације и остаје изван људског домаћаја и бриге, постаје „уличар“ – ојађен, напуштен, избачен.

Тешко је писати о судбини таквих животиња а не склизнути притом у сентиментализам или пак у описе свирепости. Ролен за своју причу проналази посебан и оригиналан језик. Његова прича меандрира негде између репортаже и путописног дневника. Приповедач, човек немирног духа, али истовремено и рефлексивни посматрач, проналази јединствену перспективу која тврдоглаво пренебрегава то што види обичан путник (и његови водичи), стижући до места до којих он никада неће забраздити – до ивице цивилизације, наличја стварности коју показује телевизија. Ролен завирује онде где не желимо да гледамо, а ако и погледамо – не желимо да видимо. Овај наратор има оштро око, помало је очајнички храбар и неуморно будан. Заузима ироничну дистанцу према томе шта описује, али и према самој себи. Није сентименталан, не открива напречац своја осећања, не пада у искушење да осуђује. Он је хладнокрван, повремено и саркастичан. А испод свега тога је, у то уопште не сумњамо, осетљив и дубоко забринут за судбину јунака. Не оклева, такође, да опише своје репортерске поразе. Неуспеле експедиције такође су тема – и то каква! Меланхолични опис експедиције с аустралијским стражарима, који очајнички воде рат до истребљења с динго псима, далеко је од Хемингвејевих описа. Овде ловце тишти осећање апсурда и немоћи у тој чудној ситуацији – с једне стране су подивљали бездомни пси које су у Аустралију

донели преци, а с друге стране танка жичана ограда која штити брижљиво узгајане овце на целом континенту.

Ролен доследно и натенане поставља одређену тезу: пас луталица је политичан. Ти пси, који немају никаква права и о којима понекад (ретко) брину старије жене или их штите скромне локалне иницијативе, постају предмет политичких игара и брзо се претварају у њихове жртве – нарочито за време великих ратова и оружаних сукоба, али и у мирнодопска времена. Тамо где нема друштвеног консензуса, поред људских жртава појављује се безгласна масовна гробница убијених животиња које нико и не помиње. Од Танзаније, преко Руанде, Бангкока, па до Каира, Сантјага и Москве сведочимо како се немири у свету људи одражавају на конкретан положај животиња.

Аутор примећује одређену правилност: нова власт, без обзира на то да ли је резултат пуча, преврата, недемократских или демократских избора, увођење реда често почиње од сузбијања псеће пошасте. Сваки пројекат санације пре или касније користи тај аргумент, као да су ти чопори животиња које су из домова право на улицу избацили њихови власници некаква симболичка, отворена архетипска опасност за људски поредак. Као да од истребљења уличних паса зависе темељи новог друштва. Тако су почеле прогресивне Ататуркове реформе и први кораци модернизације Турске кад су хиљаде злосрећних паса луталица одвезли на мало удаљено острво без воде оставивши их да поцркају у мукама (епитет „злосрећни“ овде је сасвим на месту). Ту праксу су наставили партизани Сјајног пута¹ који су вешали псе луталице, а такве крсташке походе на псе изводили су у доба Чаушескуа у Румунији. Слично је важило и за цивилизацијска достигнућа, какве су велике спортске манифестације – акције „чишћења“ Москве, у јеку припрема за Олимпијаду 1980. године или не тако давних помпезних Олимпијских игара у Атини 2004. године – због чега би сви требало да се стидимо наредних стотину година.

У Роленовој књизи пас скитница постаје такође главни јунак суптилне анализе потукачког живота и сродног му феномена прапутовања две врсте које живе једна крај друге: *Homo sapiens* и *Canis lupus familiaris*. Баријере и разлике које је *Homo sapiens* измислио не би ли се дистанцирао од осталих врста чврсто опстају захваљујући прећутном договору друштва. Имагинарни зид који их раздваја почиње да пуца на маргинама људског друштва где су пси луталице нераскидиво везани за свет беде и где су се заједно с многим другим бићима (међу којима је *Homo sapiens*) обрели далеко од благодети цивилизације. Етолози који проучавају понашање паса луталица тврде да су многи од њих „суптилни психолози“ који у маси умеју да препознају осетљиве и самилосне јединке (махом децу или старије људе). Дајући пример Велике Москве,

¹ Мисли се на радикалну герилску марксистичку организацију Светли пут (*Sandero luminoso*) у Перуу, која је почела да дејствује почетком осамдесетих година XX века. Она је оптужила Перуанску комунистичку партију да је ревизионистичка, те је нападала многе њене истакнуте чланове. Након што су власти игнорисале побуњеничку акцију рушења бирачког места и преузимања гласачких кутија у једном месту у Перуу 1980. године, активисти Светлог пута су повешали псе на градским светиљкама у Лими. Таблице окачене на тела животиња имале су исписано име Денга Сјаопинга, лидера Комунистичке партије Кине из тог периода којег су ортодоксни комунисти видели као „ревизионисту“ и издајника Велике пролетерске културне револуције у Кини. (Прим. ђрев.)

једне од највећих агломерација на свету, Ролен показује колико много су политичке и друштвене промене утицале на положај паса луталица – трајно се повезавши с константно растућом популацијом просјака и скитница, они су – на крају – искористили и све предности раста животног стандарда. Истина, сиромашни постају сиромашнији, али су зато сметлишта богатих савршено снабдевена. Новонастале биотопе настанују другачији пси – најзапуштенији и најизмученији су они с постиндустријских простора, много боље се држе они у близини голф-терена, тамо храбро опстају чак и најосетљивије врсте.

Пас луталица може бити најбољи претекст за велики пут око света. Књига почиње и завршава се на том истом месту – у Ашхабаду – где се аутор нада да ће пронаћи прве представнике удомљених паса. Пас – лајтмотив – одвешће нас тамо где не можемо разгледати ни цркве ни музеје, где нема плажа с дискотекама и булеваром с бутицима. Ту су депоније смећа, страћаре, празни пијачни тргови, грађевински терени, индустријски простори и споредни колосеци. И баш такав део света постаје нам близак. Улице у којима „ноћу пси преузимају на себе бригу о усамљеним људима, а посебно о пијанцима, пратећи их до куће и не очекујући ништа заузврат“, како то шаљиво описује Ролен, постају ближе срцу него крцата шеталишта.

То ново гледиште за евентуалног туристу, које предлаже Ролен, подстиче нас да прихватимо потпуно другачију перспективу – да се из туристе преобразимо у скитницу, да као пас успоримо ход, да се неплански враћамо на иста места, њушкамо наоколо, запишавамо стубове и одмарамо се иако нисмо уморни, да бисмо потом нагло поскочили и појурили куд год нам падне на памет. Да се ослободимо устаљеног шематизованог западњачког начина живота и прихватимо прости наук „уличара“ који „поштују мир паркова и скверова, воле да дефилирају, нарочито кад се прославља *Gloria Navales*,² наравно, ако их пре тога нико није отровао, и који радо трчкарају по улицама без икаквог циља“.

Та сјајно написана и дирљива књига посвећена белосветским псећим клошарима осликава лице другачије стварности, трећеразредне и маргинализоване, али стварности која постоји паралелно с људском градећи с њом сложене односе и увлачећи у ту међуусловљеност многе од нас. У мојој породици препричава се оваква прича: баба и деда су имали пса, великог и снажног. На почетку 1946. године, кад су напуштали дом носећи са собом тек толико иметка колико су могли да упрте приликом селидбе у Западне земље,³ није им било дозвољено да у воз уносе животиње. Из читавог тог

² Чилеански национални празник (шпан. *Día de las Glorias Navales*) – Дан морнарице – који се прославља 21. маја сваке године у знак сећања на морнаричку битку у месту Икике која се догодила 21. маја 1879. године током Чилеанско- перуанског рата на Тихом океану. (Прим. њев.)

³ Након Другог светског рата, одлукама Кримске и Постдамске конференције исцртана је нова мапа Пољске и спроведен је процес репатријације. Територија Пољске померена је на запад и подсећала је на територију Пјастовске Пољске. У замену за неке делове источне Пољске које су припале Совјетском Савезу, Пољска је добила немачке територије источно од линије Одра–Ниса. Милиони Немаца пресељени су у нову Немачку док су нове западне и северне делове Пољске настанили Пољаци „пресељени“ из источних региона који су новим споразумима припали Совјетском Савезу. (Прим. њев.)

доба репатријације мој отац, тада десетогодишњак, запамтио је само то. Очај због губитка пса. Пас је наставио да стражари крај напуштеног дома, сам, одбачен, увреживши се током година у нашем заједничком сећању као митологизована и болна фигура осећања кривице, гнева и беспомоћности.

Изворник: Olga Tokarczuk, „Feralne psy“, у: *Moment niedźwiedzia*, Wydawnictwo krytyki politycznej, Warszawa, 2012.

(С њољској њревела **Јелена Х. Јовановић**)